

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Олександр КУЛІКОВ**, 1978 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2016 році Київський національний університет будівництва і архітектури за спеціальністю «Міське будівництво та господарство», виконав акредитовану освітньо-наукову програму 192 «Будівництво та цивільна інженерія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету будівництва і архітектури Міністерства освіти та науки України, м. Київ від «19» червня 2026 року № 111/52-14/90/26, у складі:

Голови разової – Віктора ЯЦЕНКА, доктора архітектури, професора, спеціалізованої завідувача кафедри ландшафтної та туристично-рекреаційної вченої ради архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури

Рецензентів – Олександри СИНГАЇВСЬКОЇ, доктора технічних наук, професора, професора кафедри міського будівництва Київського національного університету будівництва і архітектури

– Алірзи МАМЕДОВА, кандидата технічних наук, доцента, декана факультету урбаністики та просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури

Офіційних опонентів – Йолани ГОЛИК, кандидата технічних наук, доцента, декана інженерно-технічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

– Олександра ЗАВАЛЬНОГО, кандидата технічних наук, професора, завідувача кафедри міського будівництва та територіального планування Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова

на засіданні «10» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» Олександрові КУЛІКОВУ на підставі публічного захисту дисертації «Принципи і методи післявоєнного відновлення історичного середовища міста (на прикладі міста Одеси)» за спеціальністю 192 «Будівництво та цивільна інженерія».

Дисертацію виконано в Київському національному університеті будівництва і архітектури Міністерства освіти та науки України, м. Київ.

Науковий керівник: Микола ДЬОМІН, доктор архітектури, професор, професор кафедри міського будівництва Київського національного університету будівництва і архітектури.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація є актуальною і завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто автором. Отримані результати дисертаційної роботи спрямовані на комплексне вирішення актуальних проблем збереження та післявоєнного відновлення історичного середовища міста (на прикладі міста Одеси) та його забудови з урахуванням особливостей та специфіки характеру триваючих воєнних дій і руйнувань, а також статусу міста Одеси як об'єкту всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО.

Результати дисертаційної роботи мають практичне значення для фахівців у галузі містобудування та просторового планування, збереження культурної спадщини, будівництва та реставрації, а також можуть бути використані під час розроблення комплексних програм та стратегій з післявоєнного відновлення історичних міст України, історично-культурне середовище яких зазнало пошкоджень і руйнувань. Результати також можуть бути використані при розробленні проектів реставрації та реконструкції об'єктів культурної спадщини, обстеженні пошкоджених пам'яток архітектури, визначенні питань про виділення коштів на відновлення пошкоджених об'єктів, у діяльності проектних і науково-дослідних організацій, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти архітектурно-будівельного профілю. Матеріальні об'єкти міського середовища та способи зовнішнього впливу на них методологічно розглядаються в роботі як системна цілісність, що розкриває можливості застосування запропонованого наукового апарату для збереження історичного надбання міста.

Запропонований у дисертації розрахунок Індексу післявоєнного відновлення історичних будівель може виявитися дієвим інструментом для ухвалення рішень місцевою владою, пам'яткоохоронцями та проектантами. У контексті післявоєнної відбудови міста Одеси він здатний забезпечити наукову основу для прозорого збереження спадщини, поєднуючи інженерний розрахунок та захист культурної ідентичності міста.

Дисертація написана державною мовою та відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами).

Здобувач має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 1 стаття у міжнародному науковому виданні, що індексується у наукометричних базах Scopus та Web of Science, 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 2 тези наукових доповідей в збірниках матеріалів міжнародних конференцій:

Статті у міжнародних наукових виданнях, що індексується у наукометричних базах Scopus та Web of Science:

1. **Oleksandr Kulikov**, Tomasz Krotowski. Regeneration problems of the Odesa historical environment in the conditions of post-war reconstruction.

International journal of conservation science. Vol. 16, Issue 2, 2025. Pp. 1139-1154.
<https://doi.org/10.36868/IJCS.2025.02.25>, https://ijcs.ro/public/IJCS-25-02_25_Kulikov.pdf.

Статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»:

2. **Куліков О.П.** Деякі питання збереження об'єктів всесвітньої культурної спадщини у військовий час на прикладі історичного центру Одеси. Містобудування та територіальне планування. 2025. Вип. 89, С.388–403.
<https://doi.org/10.32347/2076-815x.2025.89.388-403>,
<https://mtp.knuba.edu.ua/article/view/336998>.

3. **Куліков О.П.** Аналіз історичних витоків міста Одеса та його містобудівної концепції. Просторовий розвиток: К., КНУБА, 2025. Вип. 14. С.133–147.
<https://doi.org/10.32347/2786-7269.2025.14.133-147>,
<https://spd.knuba.edu.ua/article/view/361200/346612>.

4. **Куліков О.П.** Метод оцінки пріоритетності відновлення пошкоджених пам'яток архітектури на прикладі міста Одеса. Містобудування та територіальне планування: К., КНУБА, 2026. Вип. 91. С.431-446.
<https://doi.org/10.32347/2076-815x.2026.91.431-446>,
<https://mtp.knuba.edu.ua/article/view/363216/348607>.

*Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації
на наукових конференціях (тези доповідей):*

5. **Oleksandr KULIKOV.** Regeneration problems of the Odessa historical environment in the conditions of post-war reconstruction. Euroinvent International Conference on Innovative Research June 8-9, 2025. P.141.

6. **Куліков О.П.** Інституційні інструменти відновлення пошкоджених війною пам'яток архітектури як частини культурної спадщини України. Міжнародний науково-технічний форум “Архітектура, будівництво, дизайн: виробництво, інформатизація, менеджмент” 24-25 листопада 2025 р. КНУБА.

Повнота викладення основних наукових результатів, висновків, рекомендацій та положень дисертаційного дослідження відповідає вимогам, що пред'являються до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь (голова, рецензенти, офіційні опоненти) та висловили зауваження:

Голова ради – доктор архітектури, професор **ЯЦЕНКО Віктор Олександрович**, завідувач кафедри ландшафтно́ї та туристично-рекреаційної архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури задав запитання щодо:

1. Можливості використання існуючих раніше розроблених методів, підходів та сценаріїв відновлення історичних будівель, які були зруйновані внаслідок дії часу та природніх факторів, до будівель, які були пошкоджені або зруйновані внаслідок військових дій.

2. Пріоритетності фінансування заходів з відновлення пошкодженої культурної спадщини у післявоєнний період в умовах існування високого запиту на підтримку інших важливих та соціально значущих потреб.

Рецензент – доктор технічних наук, професор Сингаївська Олександра Іванівна, професор кафедри міського будівництва Київського національного університету будівництва і архітектури, надала позитивний відгук із зауваженнями про те, що:

1. Запропонована система вагових коефіцієнтів Індексу післявоєнного відновлення має значний практичний потенціал, однак потребує ширшого обґрунтування способу встановлення ваг. Бажано було б навести результати експертного опитування, аналізу ієрархій, статистичного калібрування або іншої процедури, що підтверджувала б співвідношення між охоронним статусом, автентичністю, містобудівною цінністю, функціональністю, формою власності, вартістю, строком і ступенем руйнації.

2. Чисельне моделювання впливу вибухово-ударної хвилі є ваговою інженерною складовою дослідження. Водночас доказовість цієї частини могла б бути посилена детальнішим викладенням вихідних параметрів навантаження, прийнятих матеріальних моделей, граничних умов, характеристик розрахункової сітки, критеріїв руйнування та процедури верифікації або зіставлення результатів із натурними пошкодженнями конкретних історичних будівель.

3. Концепція зон пріоритетного відновлення є перспективною, однак у роботі доцільно було б більш формалізовано розкрити алгоритм їх картографування: перелік просторових показників, правила накладання шарів, шкалу оцінювання, співвідношення з межами об'єкта ЮНЕСКО, буферною зоною, історичними ареалами, зонами охорони, земельними ділянками та функціональним зонуванням міста.

4. У тексті трапляються окремі термінологічні, редакційні та технічні неузгодженості, зокрема щодо використання понять «відновлення», «відбудова», «реставрація», «реконструкція», «регенерація», однак це не впливає на загальну наукову цінність роботи, але потребує додаткового редакційного впорядкування.

Рецензент – кандидат технічних наук, доцент Мамедов Алірза Махмуд огли, декан факультету урбаністики та просторового планування Київського національного університету будівництва і архітектури, надав позитивний відгук із зауваженнями про те, що:

1. У роботі обґрунтовано інтеграцію даних технічного обстеження у середовища BIM та GIS і запропоновано інтегральний Індекс післявоєнного відновлення, проте ці складові не поєднано в єдиний геоінформаційний інструмент підтримки прийняття рішень. Для посилення практичної цінності результатів доцільно було б розкрити структуру геопросторової бази даних (перелік шарів, атрибутивний склад, систему координат) і показати, у який

спосіб значення Індексу візуалізуються на території історичного центру у вигляді картографічного шару пріоритетності. Це дозволило б перетворити Індекс з показника окремого об'єкта на інструмент просторового управління відновленням у масштабі всього історичного ареалу.

2. Панорамно-ландшафтні зв'язки та силует історичного центру справедливо визначено чинниками просторової цілісності середовища, однак захист візуальних домінант і видових розкриттів у роботі не операціоналізовано. Дослідження отримало б додаткову доказовість за умови включення формалізованого аналізу видимості (viewshed-аналізу), визначення видових коридорів і секторів огляду з ключових точок сприйняття ансамблю Приморського бульвару, що дало б просторово-планувальній складовій ту саму строгість, яку має інженерна частина роботи.

3. Концепція зон пріоритетного відновлення є перспективною, проте її зв'язок із функціональним зонуванням, транспортно-пішохідним каркасом та соціально-функціональною ревіталізацією історичного центру окреслено переважно в загальному вигляді. Глибша інтеграція об'єктного ранжування у сценарій просторового розвитку території — з урахуванням відновлення функціональної життєздатності кварталів і публічних просторів — посилила б містобудівну обґрунтованість запропонованого зонування.

4. Робота містить значний обсяг картографічного та ілюстративного матеріалу щодо пошкоджень і охоронних режимів. Доцільно було б доповнити його узагальненою зведеною картосхемою пошкоджених об'єктів культурної спадщини з накладенням меж об'єкта ЮНЕСКО та його буферної зони за уніфікованими умовними позначеннями і масштабом, що підвищило б наочність та зіставність поданих просторових даних.

Офіційний опонент – кандидат технічних наук, доцент Голик Йолана Миколаївна, декан інженерно-технічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», надала позитивний відгук із зауваженнями про те, що:

1. У першому розділі дисертації досліджується післявоєнної досвід відбудови ряду єврейських міст, зокрема тих, історична забудова та традиційне середовище яких постраждало під час Другої світової війни. Серед українських міст наводяться приклади Києва, Харкова тощо. Поряд з цим, цікаво було б проаналізувати підходи до відбудови пам'яток архітектури, історичних будівель та міських просторів міста Одеси, враховуючи те, що історична забудова міста також постраждала під час Другої світової війни, а саме місто використовується як робоча модель для побудови наукових принципів післявоєнної відбудови.

2. У третьому розділі автором запропоновано метод розрахунку Індексу післявоєнного відновлення історичних будівель як інтегрального показника, який дозволяє визначати місце, роль і значення історичної пам'ятки для міста і з урахуванням чого встановлювати порядок та першочерговість фінансування

заходів з відновлення. Математичний розрахунок проведено для двох об'єктів в місті Одесі – пам'ятки архітектури і містобудування національного значення Одеської обласної філармонії ім. Д.Ойстраха та пам'ятки історії місцевого значення Спасо-Преображенського кафедрального собору. Дані об'єкти суттєво відрізняються за рядом критеріїв, які враховуються під час визначення Індексу післявоєнного відновлення історичних будівель, тому результати розрахунку і пріоритетність відновлення будівель є очевидною. Поряд з цим, було б доцільно навести додаткові приклади розрахунку згаданого Індексу для ряду інших історичних будівель, які, зокрема, мають наближені один до одного критерії, значення коефіцієнтів і розрахункову вагу, і в такому випадку практичну придатність до застосування методу визначення пріоритетності відновлення історичних будівель (Індексу післявоєнного відновлення історичних будівель) було доведено з більшою переконливістю.

3. У п'ятому розділі дослідження автор аналізує питання участі громадськості у моніторингу стану об'єктів культурної спадщини, зазначає кілька прикладів такої партисипації. Водночас, для підтвердження спроможності громадських організацій надавати дієву практичну допомогу органам місцевого самоврядування у реалізації заходів зі спостереження та моніторингу за станом збереження історичної забудови, а також для об'єктивної оцінки можливості внесення відповідних змін до законодавства у сфері охорони культурної спадщини, варто навести більшу кількість успішних прикладів участі громадських організацій та активістів у моніторингових заходах.

Офіційний опонент – кандидат технічних наук, професор Завальний Олександр Вячеславович, завідувач кафедри міського будівництва та територіального планування Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, надав позитивний відгук із зауваженнями про те, що:

1. Дисертаційна робота виконана в обсязі (293 сторінки), що перевищує загальноприйняті стандарти підготовки дисертаційних досліджень, які готуються для здобуття наукового ступеня доктора філософії. Структурно дисертація складається з п'яти розділів, в той час як зазвичай подібні праці містять три розділи. З огляду на що, доцільно було б сформулювати структуру роботи з укрупненими розділами – у кількості трьох основних тематичних розділів, в які включити відповідні ієрархічно підпорядковані підрозділи.

2. В роботі автором окреслюється перелік міжнародних юридично зобов'язальних та рекомендаційних рішень (конвенцій, хартій, рекомендацій тощо) ЮНЕСКО, ІКОМОС, Ради Європи, які стосуються збереження культурної спадщини. Поряд з цим, даний перелік доцільно доповнити рядом нормативних актів та рекомендацій, в яких також відображено бачення міжнародних організацій на проблеми збереження нерухомої культурної спадщини людства, історичної забудови та міських просторів. Зокрема,

Паризька конвенція про охорону культурної та природної спадщини, Квебекська декларація про збереження духу місця, Європейська хартія архітектурної спадщини та деякі інші документи, дозволили б в більшій мірі продемонструвати багатогранність та різноманітність поглядів та підходів до питань збереження історичного середовища міст у різні періоди часу.

3. У другому та п'ятому розділах дисертації здобувач відмічає необхідність оновлення опорного історико-архітектурного плану та генерального плану міста Одеси. З огляду на актуальність даного питання та комплексність дисертаційного дослідження, проблему відсутності оновлених основних містобудівних документів та їх вплив на збереження архітектури та просторово-планувальної структури історичної частини міста Одеси варто було дослідити детальніше та гостріше окреслити негативні наслідки, до яких призводить відсутність згаданих документів.

4. У п'ятому розділі дослідження автор піднімає питання відсутності органу управління об'єктом всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО "Історичний центр м. Одеси". Загалом вважаючи окреслену проблему слушною, необхідно відмітити, що дане питання висвітлюється до певної міри фрагментарно, в той час як враховуючи його важливість, викладення цього матеріалу доцільно проводити із більшою системністю та акцентованою увагою на тих впливах, які відчуває історичне середовище міста Одеси через нестачу необхідної інституційної інфраструктури.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Олександрову КУЛІКОВУ** ступінь доктора філософії з галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» за спеціальністю 192 «Будівництво та цивільна інженерія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Віктор ЯЦЕНКО

Підпис Яценка В.О. засвідчую:

Вчений секретар Вченої ради
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Микола КЛИМЕНКО

